

2021-09-02
S2021/06171 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att genomföra en förstudie avseende ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en förstudie i syfte att se över hur ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga bör utformas och implementeras. I förstudien ingår att analysera hur ett sådant hälsovårdsprogram bör utformas för att bäst möta barn och ungas behov och inkludera alla berörda parter. Utgångspunkt för förstudien ska vara förslagen från utredningen En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34).

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs samverka med Folkhälsomyndigheten, Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och andra berörda myndigheter, samt föra dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), kommuner och regioner samt med enskilda och kommunala skolhuvudmän. Vidare ska dialog föras med barn och unga samt med professionsföreningar och patient-, brukar- och anhörigorganisationer.

Socialstyrelsen ska senast den 31 mars 2022 lämna en delredovisning av arbetet med uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet) om de delar som berör utformning av hälsovårdsprogrammet, screening och primärvårdens omhändertagande av barn och unga med lättare psykisk ohälsa. Socialstyrelsen ska senast den 31 oktober 2022 lämna en slutredovisning av arbetet till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2021 använda 800 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social

omsorg för budgetåret 2021 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 38 Kvalitetshöjande insatser i hälso- och sjukvården. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2021.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2022 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisningar, rekvisition, återbetalning och redovisning av medel ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Sedan den 1 januari 2020 utgör barnkonventionen svensk lag. Av artikel 24 framgår att barn har rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Primärvården liksom förebyggande hälso- och sjukvård nämns särskilt. En jämlik mödra- och barnhälsovård som stöttar och stärker en god start i livet bidrar till jämlika uppväxtvillkor och är en viktig förutsättning för att åstadkomma en god och jämlik hälsa i befolkningen. Tidiga livets villkor, liksom en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård, ingår båda som målområden i Sveriges nationella folkhälsopolitik. En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med ett gott bemötande, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi.

I dag är ansvaret för barn- och ungdomshälsovården fördelat på flera huvudmän, regleras av olika lagar och har olika målsättningar. Olika utredningar och aktörer har pekat på att dagens system med många aktörer och flera huvudmän har medfört en fragmentiserad vård för barn och unga. Det riskerar att leda till att barn och unga inte får det stöd och den vård som de har behov av. Därtill finns det stora skillnader i vilka insatser som ges beroende på var i landet man bor, men också på grund av att vissa grupper inte söker sig till vården. Enligt SKR:s kartläggning vänder sig t.ex. pojkar i mindre omfattning än flickor till ungdomsmottagningar. Vidare har unga hbtqi-personer överlag sämre psykisk hälsa än övriga befolkningen.

I november 2019 uppdrog regeringen åt en särskild utredare att se över förutsättningarna för en sammanhållen god och nära vård för barn och unga

(dir. 2019:93). I maj 2021 redovisade utredningen delbetänkandet Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34). I betänkandet föreslår utredningen att det ska tas fram och implementeras ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga. Hälsovårdsprogrammet ska bidra till att barns och ungas fysiska och psykiska hälsa, utveckling och välmående kontinuerligt följs upp och stöttas på ett likvärdigt sätt och med kvalitet under hela uppväxten, från graviditet till vuxen ålder. Vidare ska hälsovårdsprogrammet tydliggöra vad barn och unga och deras vårdnadshavare kan förvänta sig av barn- och ungdomshälsovården i form av hälsofrämjande och förebyggande insatser. I detta ska hälsouppföljning, hälsobesök och föräldraskapsstöd vara centrala beståndsdelar som erbjuds under hela uppväxttiden. Insatser ska ges på lika villkor i landet oavsett bostadsort, val av skola eller vårdgivare. För barnhälsovården finns i dag ett nationellt hälsovårdsprogram som har bidragit till att göra hälsovården för de små barnen mer likvärdig och samordnad. Utredningen bedömer att ett nationellt hälsovårdsprogram på motsvarande sätt bör utvecklas för barns och ungas hela uppväxttid.

Hälsovårdsprogrammet ska, enligt utredningen, utgöra det sammanhållande kitt som binder samman de verksamheter inom primärvården och elevhälsans medicinska insatser som i dag utgör barn- och ungdomshälsovården, och bidra till att verksamheterna arbetar utifrån samma mål och uppdrag. Därutöver ska hälsovårdsprogrammet bidra till att barn- och ungdomspsykiatrien får en konsultativ roll. Utredningen bedömer att en sammanhållen vård som arbetar utifrån hälsovårdsprogrammet tidigt kan hitta och hjälpa barn och unga med psykisk ohälsa.

Regeringen anser att det behövs en tydligare nationell styrning för att tillgodose de behov som barn och unga har av såväl somatisk som psykiatrisk hälso- och sjukvård, inklusive hälsofrämjande och förebyggande insatser. Dagens system behöver fungera så att barn och unga uppfattar det som sammanhållet och ändamålsenligt samtidigt som deras behov tillgodoses. I syfte att se över hur ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga bör utformas och implementeras, i enlighet med utredningens förslag, anser regeringen att en förstudie ska genomföras.

Närmare om uppdraget

Socialstyrelsen ska, utifrån förslagen från utredningen En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34), genomföra en förstudie

som syftar till att se över hur ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga bör utformas och implementeras. Hälsovårdsprogrammet ska inkludera primärvården, inklusive mödrahälsovården och barnhälsovården, ungdomsmottagningarna och elevhälsans medicinska insatser. Programmet ska vända sig till samtliga barn och unga och syfta till att möta barn och ungas behov av hälso- och sjukvård oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Programmet ska inkludera hälsofrämjande och förebyggande insatser avseende både fysisk, psykisk och sexuell hälsa, liksom förebyggande insatser för att tidigt upptäcka våldsutsatta barn och unga. Inom ramen för förstudien ska Socialstyrelsen:

- göra en översiktlig analys av vilka delar av hälso- och sjukvårdens arbete för att främja hälsa och förebygga ohälsa hos barn och unga som bör regleras i föreskrift,
- analysera och lämna förslag på hur ett nationellt hälsovårdsprogram kan utformas samt vilka parter och verksamheter som bör ingå i arbetet med programmets framtagande och implementering,
- analysera och lämna förslag på hur hälsovårdsprogrammet kan implementeras,
- lämna förslag på en tidsplan för hälsovårdsprogrammets framtagande och implementering,
- lämna förslag på om och i så fall hur en screening av barn och ungas psykiska hälsa kan utformas som kompletterar de nuvarande screeningprogram som finns inom elevhälsan och som beaktar olika sätt på vilka psykisk ohälsa kan ta sig uttryck,
- lämna förslag på hur barn och unga med lättare psykisk ohälsa kan erbjudas ändamålsenligt stöd inom primärvården,
- lämna förslag till struktur- och processindikatorer som kan användas för att bedöma implementeringen av och följsamheten till hälsovårdsprogrammet, och
- lämna förslag på hur en uppföljning av barn och ungas fysiska, psykiska och sexuella hälsa, genom nya och befintliga datakällor och indikatorer, kan ske kopplat till en samlad uppföljning av det nationella hälsovårdsprogrammet. Socialstyrelsens förslag ska förhålla sig till utredningens förslag avseende uppföljning.

Socialstyrelsen ska även lämna förslag på en plan för långsiktig förvaltning och utveckling av såväl hälsovårdsprogrammet som kunskapsstöd som stödjer användningen av hälsovårdsprogrammet i de aktuella verksamheterna. De kunskapsnoder som finns över landet i form av centrala mödrahälsovårdsenheter och centrala barnhälsovårdsenheter har haft en avgörande roll för utveckling och förvaltning av mödrahälsovårdens respektive barnhälsovårdens innehåll och utformning. Socialstyrelsen ska lämna förslag på hur dessa kunskapsnoder kan beaktas när hälsovårdsprogrammet för barn och unga ska genomföras och förvaltas.

Vidare ska Socialstyrelsen redovisa styrkor och eventuella risker med förslagen samt, i den mån det är möjligt, konsekvenser och kostnadsberäkningar av förslagen. Det ska omfatta en analys av hur förslagen kan bidra till att uppnå de folkhälsopolitiska och jämställdhetspolitiska mål respektive delmålen om en jämlik och jämställd hälsa, och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Avslutningsvis ska myndigheten analysera och redogöra för övriga avvägningar som myndigheten bedömer ändamålsenliga utifrån syftet med förstudien.

Socialstyrelsen tilldelas 800 000 kronor för uppdraget under 2021. Regeringen beräknar medel för uppdraget för 2022.

På regeringens vägnar

Ardalan Shekarabi

Sara Tunlid

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Finansdepartementet/BA, OFA K

Utbildningsdepartementet/U

Folkhälsomyndigheten

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Statens skolverk

Sveriges Kommuner och Regioner